

EEN GESLAAGDE KWEEK MET DE AZIATISCHE RATSLANG *ELAPHE RUFODORSATA*

Door A.M. Steehouder, Theresiaplein 24, 5041 BJ Tilburg.

Inhoud: Verspreiding - Biotoop en voedsel - Uiterlijk en gedrag - In het terrarium van Kublenz - Mijn dieren - Najaarsparingen - Winterrust - De kweek - De jongen - De kweek bij Kublenz - De opkweek - Opnieuw (najaars?)paringen - Literatuur.

* * *

VERSPREIDING

Het verspreidingsgebied van *Elaphe rufodorsata* loopt in het oosten van de rivier de Jangtsekiang via Noordoost-China en Korea door Mantsjoerije tot aan het oostelijke deel van de rivier de Amoer. In China wordt deze slang aangetroffen in de omgeving van Sjanghai, in Hangzhou, Wuhu, Wuhan, Jinan, Tsingtan, Peking en in Mantsjoerije. Ook vinden we hem op de Zhou-Shan eilanden.

In Korea is hij zeer algemeen en komt hij bijvoorbeeld voor in de buurt van Seoel, Busan en Weosai. De noordelijke grens van het verspreidingsgebied strekt zich uit tot aan het Usuriën-Amoergebied nabij Chabarowsk (Rusland). Volgens Boulenger (1894) zou de soort ook op Hainan en Taiwan voorkomen. Het is echter de vraag of *Elaphe rufodorsata* inderdaad zo zuidelijk voorkomt. De slangen staan op het menselijke menu en worden daardoor veelvuldig door het hele land getransporteerd, wat de afbakening van het verspreidingsgebied bemoeilijkt (Schulz, 1985).

Met dat al is het verspreidingsgebied gelegen tussen de 30ste en de 22ste graad noorderbreedte. De gemiddelde temperatuur in de warmste maand is in dit gebied 25°C, in de koudste maand 0-10°C. Er is dus een behoorlijk temperatuurverschil tussen zomer en winter.

BIOTOOP EN VOEDSEL

Elaphe rufodorsata komt, zoals al opgemerkt, voornamelijk voor in vochtige biotopen. Zo vindt men haar nabij Korea in de buurt van moerassen en waterlopen met een sterke grasbegroeiing. In China komen de dieren in grote aantallen voor bij meertjes, beken, rijstvelden en ondergelopen graslanden. Vooral in het begin van mei worden ze veel aangetroffen (Schulz, 1985).

Elaphe rufodorsata jaagt voornamelijk op kikkers, vissen en kleine knaagdieren. Door deze levenswijze kan men deze klimslang goed met onze inheemse ringslang vergelijken. In Korea overwinteren de dieren van november tot eind april.

UITERLIJK EN GEDRAG

Deze soort vertoont overeenkomsten met een waterslang, daar de ogen hoger zitten dan bij de andere *Elaphe*'s. We hebben hier te maken met een klimslang die zich in de loop van haar evolutie sterk aan het leven in het water en in de nabijheid ervan heeft aangepast. Ze is trouwens niet alleen wat de leefwijze betreft een buitenbeentje: ze is ook de enige *Elaphe* die volledig ontwikkelde jongen ter wereld brengt!

Iemand heeft deze slang ooit de benaming 'roodbuikslang' gegeven, maar dit is duidelijk fout. De buik is bij volwassen dieren helemaal niet rood (of bruin) maar geblokt zwart/wit. Waarschijnlijk is het een foutieve vertaling van de wetenschappelijke naam, die letterlijk 'roodrug' betekent. Dat laatste klopt beter, want ondanks de enorme variatie in kleuren door het grote verspreidingsgebied, overheersen groene en roodbruine kleuren in het rugpatroon. Aardig is, dat bij pasgeboren dieren de buik inderdaad oranje-rood is, zodat het ook mogelijk is dat de betreffende Duitse waarnemer jonge diertjes gezien heeft.

De tekening bestaat uit vier lengtestrepen waarbij de twee rugstrepen meer uit een aanéengeschakeld vlekkenpatroon bestaan. Hier zijn echter veel varianten op mogelijk, zodat men de soort het beste aan de koptekening kan herkennen. Deze bestaat uit een vanaf de snuit spits toelopende V-vorm, die zich bij de hals met de rugstrepen verbindt. Vanaf het oog loopt een donkere band over de hals naar de zijstrepen. De lengte van de volwassen dieren varieert van 60 tot 80 cm. Daarmee zijn het dus vrij kleine slangetjes, die bijzonder geschikt zijn voor liefhebbers die kleine slangen willen (zoiets als een kousebandslang), maar een hekel heeft aan vis voeren.

Het zijn in het algemeen nogal schuwe slangetjes, die met voorliefde de inhoud van hun darmen over je kleding spuiten als je ze in de hand neemt. Het gedrag doet in dit opzicht enigszins denken aan dat van *Natrix*-achtigen.

IN HET TERRARIUM VAN KUBLENZ

De heer Kublenz uit Bremen, die er ten tijde van het artikel van Schulz al tweemaal mee gekweekt had, verstrekke Schulz gegevens over de manier waarop hij zijn dieren hield. Hij bezat er drie: 1 mannetje (toen ca. 50 cm lang met een gewicht van 50 gram) en 2 vrouwtjes (beide ca. 80 cm en 100 gram). De dieren werden bij temperaturen van 24 tot 30°C gehouden bij een belichtingsduur van 12 uur.

Hoewel er een grote waterbak aanwezig was, gebruikten de dieren deze nooit. Ze lagen meestal in hun schuilplaats en waren erg rustig. Activiteit ontplooiden ze alleen overdag. Elke drie tot vier weken kregen de slangen een halfwas muis aangeboden. Vissen namen ze niet aan.

Kublenz' ervaringen komen daarmee ongeveer overeen met die van mij. Ook bij mij zijn het vrij rustige slangen, die zich graag schuil houden boven in het terrarium, tussen daar bevestigde fijnbladige plastic plantjes, of ergens achter of tussen weggekropen op de grond. In de waterbak liggen ze ook bij mij maar zelden.

MIJN DIEREN

Mijn dieren zijn alle (twee vrouwtjes en een mannetje) ongeveer even lang: zo'n 70 cm. Ik voer ze met grote nestmuizen (licht behaarde), soms met kleine springertjes uit de diepvries.

Het zijn naar mijn indruk sterke diertjes. Het vrouwtje dat nu kweekte, kreeg ik in maart 1989, nadat het al behoorlijk lang bij een Rotterdamse handelaar had gezeten. Het was broodmager, vol plooiën, en vergeven van de eencellige darmparasieten en van de wormen. Na de gebruikelijke

behandeling met ronidazole (Ridzol-S) tegen eencelligen en met fenbendazole (Panacur) tegen wormen, begon het diertje behoorlijk te bunkeren en kwam het heel snel weer volledig op krachten.

Het mannetje en vrouwtje 2 kreeg ik enkele maanden daarvoor, in december 1988. Deze dieren waren afkomstig van dezelfde zending als vrouwtje 1. Ook deze hadden parasieten, al was hun conditie duidelijk beter dan die van vrouwtje 1.

NAJAARSPARINGEN

Op 10 september 1989 nam ik gedurende de middag voor het eerst een paring waar. Deze duurde tenminste enige uren. In de maand daarna vonden er nog enkele andere paringen plaats, alle in de middag en de avond.

WINTERRUST

Begin november heb ik de lichten in het terrarium uitgedaan om de winterrust te laten beginnen. De verwachting was, dat het nu wel koud zou blijven, zodat de temperatuur in het terrarium minstens zou kunnen zakken tot een graad of 16. Die verwachting kwam niet uit: het weer verbeterde en de temperatuur steeg weer. Daardoor bleef de temperatuur gedurende de 'winterrust' te hoog naar mijn zin: overdag meestal zelfs iets boven de 20°C, 's nachts minimaal 17°C. Het terrarium was wel vrij donker, en de slangen hadden de gelegenheid weg te kruipen onder hooi en bladeren.

Op 21 december 1989 zag ik dat vrouwtje 1 midden in een vervellingsperiode was (met blauwe ogen). Daarop besloot ik het licht weer aan te doen.

DE KWEEK

Al op 23 december vervelde ze (sneller dan verwacht). Een ander vrouwtje at op 24 december, en 's middags zag ik dat vrouwtje 1 lag te paren met het enige mannetje dat ik heb. De paring duurde tot minstens 24.00 uur. Hoe lang ze daarna nog door zijn gegaan, weet ik niet.

Tijdens de kerstvakantie heb ik alle slangen uit mijn collectie overgebracht naar een andere kamer, die ik permanent op 25°C houd. Overdag loopt de temperatuur in het terrarium van de rondrugjes op tot maximaal 28°C.

Vanaf deze verhuizing aten de drie slangetjes weer prima. Ik heb geen paringen gezien, wat niet wil zeggen dat die er niet geweest zijn. Vrouwtje 1 (met wie in september al gepaard was) werd steeds dikker, hoewel ze door bleef eten. Rond 20 april 1990 at ze voor de laatste keer, maar spuugde deze prooi na enige dagen weer uit. Het is mij niet duidelijk of de bevruchting al plaats heeft gehad in het najaar, en er dus sprake is geweest van een vertraagde ontwikkeling, of dat er pas in het (kunstmatige) voorjaar een bevruchting heeft plaatsgevonden.

DE JONGEN

Op 6 april vanaf 14.00 uur wierp ze tien gezonde jongen. Alle diertjes verlieten onmiddellijk zelfstandig het geboortevlies. Elk had een restje dooierzak aan zijn naveltje hangen dat bij het rondkruipen al snel losgetrokken werd. Alle jongen zaten midden in een vervelling.

De jongen waren ongeveer even groot als een gemiddeld jong kousebandslangetje of een kleine korenslang: ca 3-4 gram en vrij dun, bij een lengte van 12 tot 15 cm.

Ik heb ze allemaal apart gehuisvest in kleine plastic terrariumpjes, en in de broedkast gezet, bij een gemiddelde temperatuur van 29°C. De bodembedekking in deze bakjes bestond uit vochtig metselzand (in de meeste bakjes) of zilverzand (in enkele). Het zilverzand beviel uiteindelijk het slechtst, omdat het te fijn is en erg aan het voedsel gaat kleven. Bovendien merkte ik dat de jongen die op zilverzand zaten, slecht vervelden.

DE KWEEK BIJ KUBLENZ

Ter vergelijking voeg ik de gegevens die Kublenz aan Schulz gaf, hier toe. Bij hem vond de overwintering plaats van 15 juli tot 9 oktober 1983 in vochtige turf in een kelder bij een temperatuur van 15°C. De eerste paring vond op 10 oktober plaats, waarbij de dieren stil ineengestremgeld lagen. Ze lieten zich hierbij niet storen, zelfs niet nadat ze na enkele uren beetgepakt werden.

Na de paring at het vrouwtje tot 2 januari 1984 bijna elke week een muis. Na een draagtijd van 109 dagen werden er op 27 januari 1984 16 jonge slangetjes geboren. Ze hadden een gemiddelde lengte van 17 tot 10 cm en een gemiddeld gewicht van 2,4 gram. Voor de geboorte had het vrouwtje een gewicht van 195 gram, erna woog ze 110 gram.

Bij de tweede kweek in 1984 bedroeg de draagtijd 100 dagen. Er werden toen 12 jongen geboren. De jongen vervelden meteen na de geboorte en namen na een week visjes aan. Ze werden bij een temperatuur van 30°C vochtig gehouden en vervelden na vier weken voor de tweede maal. Nadat de diertjes iets gegroeid zijn, kan men overgaan tot het voeren van nestmuisjes.

DE OPKWEEK

In tegenstelling tot de slangetjes bij Kublenz, vervelden de mijne niet meteen na de worp, maar duurde het enkele dagen (4 tot 6). Eén van de jongen at direct na de vervelling een uit de diepvries afkomstig eendagsmuisje waarvan het kopje en de buik iets ingesneden waren (een bekende techniek bij de opkweek van jonge slangen). Dat betekende toch voor dit diertje een behoorlijke prooi, van ongeveer tweederde van zijn eigen lichaamsgewicht!

Van de tien jongen begonnen er zeven vrij snel zelfstandig te eten. Enkele aten nestmuisjes of delen daarvan, de meeste aten stukjes kabeljauwfilet, maar dit laatste toch niet erg graag. Drie moest ik enige tijd dwangvoederen. Het tempo waarin de diertjes aten, lag aanvankelijk nogal laag, terwijl ik ze bij een relatief hoge temperatuur hield (30°C), zodat ik na enige weken de meeste slangetjes af en toe ben gaan bijvoeren door middel van dwangvoeren met runderhart. De diertjes die eenmaal zelfstandig nestmuisjes aten, groeiden zeer snel.

OPNIEUW (NAJAARS?)PARINGEN

Begin juni 1990 paarden de dieren opnieuw. Dit zou toeval kunnen zijn, ware het niet dat ook mijn *Elaphe bimaculata* in dezelfde tijd opnieuw paarden. Ik breng deze paringen in verband met de najaarsparingen die in september 1989 bij beide soorten heb waargenomen: het zou niet onmogelijk zijn dat de dieren (die al in december uit de winterrust gehaald waren) 'vonden dat het najaar was' en opnieuw overgingen tot najaarsparingen. In een streek met korte hete zomers en lange koude winters vormt dit systeem een overlevingsvoordeel. De ontwikkeling van de jongen kan dan al beginnen zolang het nog mooi weer is, en kan verdergaan, zodra de temperatuur in het voorjaar weer hoog genoeg is. Er wordt dan geen tijd verloren met een paartijd in het voorjaar.

In het terrarium doet zich hierbij de moeilijkheid voor, dat je niet goed weet of je de dieren nou na de 'najaars'-paringen wel of niet geforceerd in winterrust moet doen. Ik heb ervoor gekozen dat niet te doen, omdat dan mijn totale jaarplanning in de war kan komen.

LITERATUUR

Schulz, Klaus-Dieter, 1989. Een Aziatische ratslang: *Elaphe rufodorsata*. Vertaald en bewerkt door Hans van der Rijst. *Het Terrarium* 6 (7), februari 1989.